

KOLTAY ANDRÁS
(NKE, PPKE-JÁK)

Blaszfémia és vallásgyalázás a magyar jogrendszerben

BEVEZETÉS

A különféle vallásokat, vallásos érzületet, illetve magukat a hívőket célzó sérelmes megnyilvánulások gyakorlatilag egyidősek a vallások megjelenésével. A vallások elterjedésének korai időszakában természetesnek tűnt az effajta vélemények jogi eszközökkel történő korlátozása, illetve súlyos büntetésekkel való üldözése. Az alapvető jogok, köztük a véleményszabadság térnyerésével egyre jelentősebb vitákat váltott ki, hogy miként oldható fel a szólásszabadság és a vallásszabadság összeütközéséből adódó jogi probléma a vallásokat, vallási szereplőket, hittételeket támadó blaszfém vélemények esetében.

Napjainkra a demokratikus berendezkedésű államokban magától értetődő, hogy a szólásszabadság korlátozására igen kevés esetben nyílik jogszerű lehetőség, és az európai gondolkodásban az is közös vélemény, hogy az egyik ilyen korlátnak a gyűlölködő, gyalázkodó – ezen keresztül pedig a hívők emberi méltóságát sértő – vélemények tekinthetők. Számos egyéb vélemény kapcsán ugyanakkor korántsem ilyen egyértelmű a szóláskorlátozás lehetősége, illetve annak konkrét mércéje. A blaszfémia korlátozásának kérdése nem csak azért bonyolult, mert nehéz meghatározni, hogy kit, illetve mi az a jog, jogos érdek, amit a blaszfém vélemények sértenek. Ha elfogadnánk azt, hogy a vallási érzület megsértése alapja lehet a szóláskorlátozásnak, azzal a problémával szembesülnénk, hogy e sérelem mércéjének általános meghatározása szinte lehetetlen, mert a vallás olyan szoros közelségben van az egyén személyiségének legbelső magjával, olyan fontos személyiségképző erő lehet, illetve olyan változatos és sokféle lehet a hívő egyének hozzáállása is a valláshoz, hogy igen nehéz széles körben elfogadható, általános jogi mércét felállítani a vallási érzület védelmére még egy adott vallás híveire vonatkozóan is, akik eltérően gondolkodnak e kérdéstről, nemhogy az egyes, különböző vallások híveire vonatkozóan, akik esetében már a sértésekhez való hozzáállás kiindulópontja is eleve eltérhet.

Az alábbiakban éppen ezért nem is kívánok részletekbe menő elméleti fejtegetésekbe bocsátkozni a blaszfém vélemények korlátozhatóságát illetően, mindössze a blaszfémia szabályozásának hazai kialakulását, történetét és a hatályos (büntető-, polgári és médiajogi) jogszabályi előírásokat kívánom vázlatosan ismertetni, egy-egy esetben felvillantva a szabályozás bírósági gyakorlatban történt alkalmazását.

1. A BLASZFÉMIA HAZAI SZABÁLYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETE

A blaszfémia, a vallás(osság) elleni gondolatok elfojtására irányuló jogi törekvéseknek hazánkban a török hódoltság idejéig visszanyúló története van (ANGYAL 1902, 32–51). Az első törvény, amely a káromkodást büntetni rendelte, a XVI. század közepén született: a blaszfémia 1563. évi 42. törvénycikkben történt tilalmazásának indoka – igazodva egyébiránt a külföldi mintákhoz – „Isten haragjától való félelem és tehát Isten kiengesztelése”.

A ’káromkodás’ (értsd: istenkáromlás) a feudális és az újkori magyar büntetőjogban is tiltott volt (MEZEY 1986, 56). Az 1791. évi javaslat aztán külön fejezetet szentelt a szóval, írással vagy tettel elkövethető istenkáromlásnak mint büntetendő cselekménynek, és noha a javaslatból később nem lett törvény, egy döntő ponton áttörést okozott: a szakma nagyjai egyre inkább egyetértésüket fejezték ki abban, hogy az effajta cselekedetek súlyos fizikai büntetésekkel (testcsonkítás, halál) nem szankcionálhatók.

A kodifikációs törekvés következő jelentős eredménye az 1843-as törvényjavaslat, ami az előző tervezettel ellentétben eredetileg egy szóval sem említette a blaszfémiát. A fennmaradt írásos emlékek tanúsága szerint a javaslat (ANGYAL 1902, 42–46.) – országos ülésen tartott – vitájában az azt támogató, illetve ellenző vélemények is igen széles spektrumban kaptak nyilvánosságot. Így például a blaszfémia a kihágásként büntetni rendelését kívánó vélemények között megjelent a „vallásosság és a jó erkölcs előmozdítása”, míg a szemben álló nézetek sorát erősítette az az álláspont, miszerint „hogya a káromkodás megbüntettetik, az a legvastagabb antropomorphismus, mintha az Isten is ember volna, és szeretet, harag, bosszúállás uralkodnék benne”.

Hasonlóképpen, az 1873-as és az 1875-ös javaslatok sem szóltak eredendően a blaszfémiáról, ugyanakkor a törvényjavaslat vitájában előke-rült az annak törvénybe iktatására irányuló szándék, és végül támogatást is kapott, így az 1878-as első magyar büntető törvénykönyv, a Csemegi-

kódex büntetni rendelte azt, aki „Isten ellen intézett gyalázó kifejezések által közbotrányt okoz” (190. §). Emellett a kihágási büntető törvénykönyv (1879. évi 40. törvénycikk) közvetve a káromlásról is szólt, és elzárással fenyegette azt, aki „az állam által elismert valamely hitfelekezet vallásos tiszteletének tárgyát, a vallásos szertartásra rendelt helyiségen kívül és nem a vallásos szertartás alkalmával, nyilvánosan meggyalázza, és ezáltal közbotrányt okoz” (51. §).

A magyar jogrendszer ma már kifejezett blaszfémia tilalmat nem tartalmaz, egyes szabályok mégis relevánsak lehetnek e kérdésben. Az alábbiakban ezek ismertetésére térek ki.

2. A MÉDIASZABÁLYOZÁS

2.1. A gyűlöletbeszéd korlátozása a 2010 előtti médiaszabályozásban

A hazai médiaszabályozás az első médiatörvény (Rttv.)¹ 1996-os hatályba lépése óta korlátozza a médiában megjelenő gyűlölködő megnyilvánulásokat. Az Rttv. 3. § (2) bekezdése az egyes kisebbségek, valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlöletkeltés tilalmát írta elő, ugyanazon paragrafus (3) bekezdése pedig az egyes közösségek megsértését, kirekesztését, faji szempontok szerinti bemutatását, elítélését tilalmazta.

Ami a gyűlöletkeltés és kirekesztés pontos tartalmát illeti, az Alkotmánybíróság (AB) a 1006/B/2001. sz. határozatában megfogalmazta azokat az indokokat, amelyek alapján – a gyűlölet keltésére alkalmas tartalom felül – alkotmányosnak ítélte a büntetőjogon kívüli egyéb jogágakban megfogalmazott, esetlegesen enyhébb tilalmakat is. A testület megállapításai értelmében:

„[a] büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben a végső eszköz. Ez azt jelenti, hogy amennyiben valamely, társadalmilag káros magatartás – jelen esetben a gyűlöletre uszítás, gyűlöletkeltés – vonatkozásában a büntetőjogi felelősség sem eltűnt, nem alkotmányellenes, úgy az adott magatartásra vonatkozó, esetlegesen más jogágakban megfogalmazott enyhébb tilalmak sem lehetnek azok.”²

¹ 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról (Rttv.).

² 1006/B/2001. AB határozat, indokolás III. 5. 1. pont.

Az AB tehát a gyűlöletre uszítás fogalmának médiajogi megfelelőjeként használja a „gyűlöletkeltés” kifejezést, amiből következően, noha a korlátozás alkotmányossága nem vitatott, a jogalkalmazónak annak gyakorlati alkalmazása során – a fenti értelmezésből kiindulva – szigorúan, a büntetőjogi mércének megfelelően kell megítélnie az egyes tartalmakat a szólásszabadság szükségtelen korlátozásának elkerülése végett.

Ugyanakkor a kirekesztés fogalmának értelmezésével kapcsolatban az AB előzőekben említett döntéseiben nem található iránymutatás, bár a testület elismeri, hogy a „személyeket, egyes társadalmi csoportokat (a kisebbségeket vagy adott esetben a többséget) sértő, kirekesztésre, diszkriminációra irányuló műsorszolgáltatásnak [...] negatív, beláthatatlanul káros hatása is lehet.”³ A testület e döntésében arra utalt, hogy a kirekesztés egyértelműen enyhébb magatartást feltételez a gyűlöletkeltésnél, illetve az annak megfelelő büntetőjogi kategóriánál, azaz a gyűlöletre uszításnál.

A vallási közösségeket, azon belül is a kereszténységet érintő – és utóbb jogsértőnek bizonyult – megnyilvánulások közül az Rttv. hatálya alatti joggyakorlat emblemikus példaként a Tilos Rádió 2003-as ügye említhető. Tárgyi ügyben a médiapiac felügyeletét ellátó Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) az említett csatornán 2003 decemberében elhangzott *Biciklis század* című műsor két, illetve a *Honty és Hanna* című műsor egy adása kapcsán állapította meg az Rttv. fentiekben hivatkozott 3. § (3) bekezdésének súlyos sérelmét.⁴

A testület megállapítása szerint a műsorokban – amik közül az egyik éppen karácsony napján került adásba – a kereszténység szimbólumára nézve sértő kijelentések hangzottak el, „deszakralizálva tolmácsolták a Biblia szövegét”, „a bibliaiként beállított történet torzító elmesélésével, valamint a műsorvezetők által alkalmazott nyíltan vagy burkoltan sértő kijelentésekkel” alkalmas volt a keresztény emberek megsértésére. A sok helyen obszcén, trágár kifejezéssel tarkított műsorvezetői megnyilvánulások mellett elhangzott „kiirtanám az összes keresztényt” kifejezés akkorig igen nagy sajtóvisszhangot váltott ki. A műsorszolgáltató a jogsértéseket elismerte, így a testület határozatának bírósági felülvizsgálata során kizárólag az alkalmazott súlyos jogkövetkezmény arányossága képezte a jogi vita tárgyát.⁵

³ 1006/B/2001. AB határozat, indokolás 5. 2. pont.

⁴ 54/2004. (I. 21.) ORTT határozat.

⁵ Lásd a Fővárosi Bíróság 24.K.30820/2004/5. sz. és a Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.153/2004/7. sz. ítéleteit.

2.2. A gyűlöletbeszéd hatályos szabályozása

A 2011. január 1. napján hatályba lépett médiaszabályozás (Smtv.)⁶ a gyűlöletbeszéd korlátozása terén a tartalmába gyakorlatilag átemelte az 1996-os szabályozás elemeit. Az érintett jogszabálysöveg [Smtv. 17. § (2) bekezdés] életbe lépésének már első évében két módosításon esett át. Az első módosítás nyomán – az Európai Bizottsággal folytatott egyeztetés eredményeképpen – a szövegből kikerült a „nyílt vagy burkolt megsértésre” szövegrész, így 2011 áprilisát követően a gyűlöletkeltő tartalmak mellett a kirekesztésre alkalmas megnyilvánulások maradtak tiltottak, vagyis az egyes közösségek megsértésére alkalmas tartalmak az említett időponttól a médiajog eszközeivel nem korlátozhatók. A néhány hónappal később, 2011 augusztusában hatályba lépett változások során az Smtv. gyűlöletkeltést és kirekesztést tiltó bekezdését a jogalkotó úgy módosította, hogy megszűnt az egyes személyek elleni gyűlöletkeltő, illetve kirekesztő tartalmak tilalma. A jogalkotó azzal indokolta a módosítást, hogy a gyűlöletbeszéd tilalma az egyes közösségek, társadalmi csoportok védelmében fogalmaz meg korlátokat, így szükségtelen e védelmet egyes személyekre is kiterjeszteni.

Ami a szabályozás hatályát illeti, a hatályos médiaszabályozás a televíziós és rádiós médiaszolgáltatások mellett a lekérhető médiaszolgáltatásokban, illetve a nyomtatott és internetes sajtótermékekben is érvényesíteni rendelte a hivatkozott törvényi előírást. Megjegyzendő, hogy az AB 2011. decemberi döntésében a hatályos szabályozást mind tartalmi elemeit illetően, mind pedig hatályát tekintve alkotmányosnak találta – részben visszautalva a korábbiakban tett megállapításaira.⁷

2.3. Vallási, világnézeti meggyőződés védelme a médiaszabályozásban

Az egyes – így a vallási – közösségek méltóságának védelme kapcsán szükséges megemlíteni azt a törvényi előírást, ami a vallási, hitbeli, illetve más meggyőződéseket esetlegesen sértő tartalmak közzététele esetén megköveteli, hogy a médiaszolgáltató a bemutatás előtt e körülményre hívja

⁶ A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.).

⁷ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

fel a közönség figyelmét. Fontos kiemelni, hogy ez az előírás – hasonló megszövegezéssel az Rttv.-ben is megtalálható rendelkezés – mind terjedelmében, mind módjában jelentősen eltér az előző pontokban említett korlátoktól.⁸ A jogszabályhely ugyanis már a sértő tartalmak esetére is közzétételi korlátot állít, vagyis alacsonyabb szintre helyezi a korlátozás mércéjét. Ugyanakkor fontos leszögezni, hogy ez a korlát nem feleltethető meg a gyűlöletkeltés és a kirekesztés esetén alkalmazandó tilalomnak, ugyanis e tartalmak tekintetében a véleménynyilvánítás joga nagyobb szabadságot élvez, és a törvény csupán figyelemfelhívás közzétételét rendeli. Vagyis e tartalmak esetében egyfajta relatív tilalom érvényesül, de azt is hozzá kell tenni, hogy a szabályozás nem az egyes emberek személyes – vagy az adott közösség egy részének – érzékenységét tekinti zsinórmértéknek, hanem magának a meggyőződésnek a sérelmét.

Az előzőekben említett jogszabályi előírás mellett a médiaszabályozás egy esetben mégis abszolút tilalmat fogalmaz meg a vallási meggyőződést sértő tartalmak tekintetében: az Smtv. 20. § (5) bekezdése értelmében „[m]édiatartalomban nem tehető közzé vallási vagy világnézeti meggyőződést sértő kereskedelmi közlemény”. A reklámüzenetek e formája nem valamely egyházat, vallást vagy a hozzájuk kapcsolható tevékenység, vallási rendezvények, szertartások stb. népszerűsítését célozza, hanem éppen ellenkezőleg, tartalmát tekintve az érintett közösség tagjainak vallási, hitbeli meggyőződését sérti.

Az efféle reklámok megítélése tekintetében ugyan nem beszélhetünk kiforrott hazai jogalkalmazói gyakorlatról, érdemes megemlíteni, hogy az ORTT korábban több alkalommal foglalkozott egy, a Biblia stílusát követő, az abban szereplő teremtéstörténetet egy hetilap népszerűsítéséhez feldolgozó reklámmal.⁹ A hatóság több döntésében is jogsértést állapított meg az említett szpot kapcsán,¹⁰ egy későbbi döntésében azonban megváltoztatva korábbi álláspontját, az egyik határozatát¹¹ visszavonta. A tesztület döntésében a visszavonás indokaként – többek között – megállapí-

⁸ Rttv. 5. § (1) bekezdés, a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) 14. §.

⁹ A reklám az alábbiakat tartalmazta: „Az első nap lőn világosság, aztán az ég, a szárazföldek. A negyedik napon megteremtette az Úr a napot és a csillagokat. Az ötödik napon benépesítette a vizeket halakkal, az egeket madarakkal, míg a hatodik napon megteremtette az embert. A hetedik napon vegyen ön is *Vasárnapi Híreket!*”

¹⁰ Lásd pl. 416/2008. (II. 27.) sz. és 1369/2008. (VII. 15.) sz. ORTT határozatok.

¹¹ 1369/2008. (VII. 15.) sz. ORTT határozat.

totta, hogy „valamely szakrális tárgy, szöveg vagy történet átemelése szekuláris/profán környezetbe önmagában nem minősül” a vallási meggyőződést sértő reklám közzétételének tilalmába ütközőnek.¹²

4. A BÜNTETŐ- ÉS SZABÁLYSÉRTÉSI JOG

4.1. A közösség elleni uszítás tilalma

A Büntető törvénykönyv (Btk.)¹³ 332. §-a szerint közösség elleni uszítást az követ el, aki „nagy nyilvánosság előtt a) a magyar nemzet ellen; b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport, illetve annak tagja ellen, vagy c) a lakosság egyes csoportjai, illetve azok tagjai ellen – különösen fogyatékosokra, nemi identitásra, szexuális irányultságra tekintettel – erőszakra vagy gyűlöletre uszít.” (A tényállás szövegét érintő releváns változás, hogy 2016-ig csak a gyűlöletre uszítás szerepelt elkövetési magatartásként a tényállásban.)

A 30/1992. (V. 26.) AB határozat alapján gyűlöletre uszítás miatt azok a gyűlölködő kifejezések büntethetők, amelyek aktív, ellenséges magatartás, indulat felkeltésére alkalmasak. A gyűlölet felkeltésének szándéka irreleváns, és az sem kell a bűncselekmény megvalósulásához, hogy a tényállásban elkövetési magatartásként szereplő uszítás kifejezetten tevékeny gyűlöletre mozgósítson, de az elkövető tudatának át kell fognia azt, hogy magatartása eredményeképpen erőszakos cselekményeket követhetnek el.

A védett jogi tárgy kettős: egyfelől a veszély ilyen fokú intenzitása sérti a köznyugalmat, másfelől az aktív magatartásra ösztönzés egyéni jogok sérelmének veszélyével jár. A gyűlölet felkeltése önmagában nem valószínűsíti meg a bűncselekményt, ha nem alkalmas arra, hogy eredményeképpen tevőleges jogsértés következzen be. Az AB nem határozta meg a veszély mértékét, ami igazolja a vélemény szabadság korlátozását, annyi bizonyos, hogy – veszélyeztető, immateriális bűncselekmény lévén – akkor is megvalósulhat a tényállás, ha a közlés címzettjeiben még csak a gyűlölet érzése sem alakul ki, és végképp nem szükséges a tevőleges ártó magatartás tanúsítása, vagy annak megkezdése, előkészülete. A büntethetőséghez elegendő csupán ennek objektív lehetősége, a közlés erre való alkalmas-

¹² 1759/2008. (IX. 24.) sz. ORTT határozat.

¹³ 2012. évi C. törvény (Btk.).

sága, ami magában hordozza a közösség tagjait érő konkrét sérelem veszélyét.

A testület később, a 18/2004. (V. 25.) AB és a 95/2008. (VII. 3.) AB sz. határozataiban úgy döntött, hogy kizárólag „az erőszakcselekmény nyilvánvaló, közvetlen veszélyével és az egyéni jogok sérelmével fenyegető cselekmények” büntetőjogi szankcionálását tekinti alkotmányosan megengedettnek.

4.2. A büntető- és a szabálysértési jog további rendelkezései

A Btk. „az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények” c. fejezetében tiltja a lelkiismereti és vallásszabadság megsértését (215. §): „Aki mást a) lelkiismereti szabadságában erőszakkal vagy fenyegetéssel korlátoz; b) vallásának szabad gyakorlásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” E rendelkezés alapján (a korábbi, 1978-as Btk. 174/A. §-ában található, azonos tartalmú tilalomnak megfelelően) a Legfelsőbb Bíróság e bűncselekmény elkövetését állapította meg, amikor a vádlott egy körmenet alkalmával az abban részt vevők közé hajtott autójával, és őket pisztollyal megfenyegette arra az esetre, ha továbbhaladását nem biztosítják.¹⁴

Úgyszintén tilos vallási tisztelet tárgyának vagy vallási szertartás végzésére szolgáló épületn megsemmisítése vagy megrongálása (a rongálás bűncselekményének minősített esete, 371. §). A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (188. §) alapján szankcionálható az, „aki templomban vagy vallásgyakorlásra rendelt más helyen nyilvánosan botránnyt okoz, illetve a vallási tisztelet tárgyát vagy a szertartások végzésére szolgáló tárgyat a szertartásokra rendelt helyiségben vagy azon kívül meggyaláz, szabálysértést követ el”. Ez a rendelkezés lényegében az egykor a Csemegi-kódex 191. §-a által tiltott magatartás szabálysértési tényállássá szelídülése.

Közös e rendelkezésekben, hogy nem a véleményt magát, hanem annak sajátos kifejezési módjait tiltják, így bár alkalmazásuk által közvetve nem elképzelhetetlen a blaszfémiával szembeni állami fellépés, általános, a vélemény tartalma alapján korlátozó blaszfémia-tilalomnak nem minősülnek.

¹⁴ BH1999. 292.

5. A GYŰLÖLETBESZÉD POLGÁRI JOGI TILALMA

5.1. A Ptk. rendelkezése

A 2013 februárjában elfogadott és 2014. március 15. óta hatályos Polgári törvénykönyv (Ptk.)¹⁵ – a 2007-es, alkotmányos normakontroll során elbukott javaslatot követően – újbóli kísérletet tett a gyűlöletbeszéd polgári jogi korlátozására. A 2:54. § (5) bekezdés alapján:

„A közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni. A közösség bármely tagja a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének kivételével a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankcióját érvényesítheti.”

A rendelkezés szűkítően határozza meg a védett közösségek körét (köztük megjelölve a vallási közösségeket), illetve rögzíti, hogy a sérelem akkor következik be, ha az adott közösséghez tartozás a jogot érvényesítő fél személyisége lényeges vonásának minősül. A tényállás a „súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelmet” tiltja; a korlátozáshoz megkívánt jogsértő magatartás tehát jóval kevésbé súlyos, mint a Btk.-beli „gyűlöletre uszítás”.

5.2. A joggyakorlat

A gyűlöletbeszéd polgári jogi korlátozására vonatkozó Ptk.-beli előírást alkalmazták abban az ügyben, aminek tényállása szerint a budapesti lengyel nagykövetség előtt az alperesek tüntetést szerveztek a lengyel abortusztvörvény ellen, és ott az egyik alperes – nagy nyilvánosság előtt – püspöki ruhában „Járuljatok szentáldozáshoz!” felhívást intézett a jelenlévőkhöz, majd áldoztató papi tevékenységet imitálva, egy jól láthatóan címkézett,

¹⁵ 2013. évi V. törvény.

„abortusztabletta” feliratú zacskóból, „Krisztus teste” kijelentés kíséretében, fehér tablettákat helyezett az ’elője járuló’ másik alperes, valamint mások nyelvére. Mindeközben az ügy harmadik alperese a kezében megafonnal asszisztálta végig a jelenetet. A Fővárosi Ítéltábla utóbb közzétett ítéletében az emberi méltóság és a vallásszabadsághoz fűződő jog sérelmét állapította meg, ugyanis:

„[a] sérelmezett magatartást objektív szemléletmóddal volt szükséges megítélni, az alperesek részéről kifejtett fenti magatartás egyértelműen a vallás meggyalázásának minősül. Ugyanakkor a gúnyolódó cselekmény nem mutatta meg az alperesek abortuszkérdésben elfoglalt álláspontját, az előadás részeként az abortusztabletta nyelvre helyezése a »Krisztus« teste közlés kíséretében nem volt értelmezhető az egyház abortuszvitában elfoglalt álláspontjának a kritikájaként sem. Ezért az abortusztablettával történő »áldoztatás« kifejezetten a felperesek vallását gyalázó alperesi magatartásként volt értékelhető, amely a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésében meghatározott feltételeket kimerítette, a katolikus közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértette.”¹⁶

Az ügy kapcsán közzétett elvi jelentőségű határozat egyenesen arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált vélemény a szólásszabadság védelmi körén kívül esik:

„[n]em értelmezhető az egyház abortuszvitában elfoglalt álláspontjának kritikájaként, s így a véleménynyilvánítási szabadság megnyilvánulásaként az a performansz, amelyben a résztvevők a katolikus egyház szentáldozás szertartását gyakorló híveit utánozva a Krisztus testét jelképező ostyát »abortusztablettára« cserélik, amit a pap szerepét eljátszó személy a résztvevők nyelvére helyez a »Krisztus teste« kijelentés kíséretében. Ez a magatartás a közéleti vita keretein kívül esik, és megalázó tartalommal bír, ezért a katolikus egyház tagjainak személyiségjegyét súlyosan sérti, a vallás meggyalázásának minősül.”¹⁷

A *HVG* című közéleti hetilap 2014. évi karácsonyi száma „Nagy Harácsony” felirattal a címlapján jelent meg, a mellékelt képen pedig vezető

¹⁶ Fővárosi Törvényszék 70.P.22.286/2016/13. sz. és Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.151/2017/3/II. sz. ítélete (utóbbi közzétéve: ÍH2017. 53.).

¹⁷ ÍH2017. 53.

kormánypárti politikusok képmásai egy 17. századi németalföldi festmény átalakított változatán voltak láthatók. A címlapkép Gerard von Honthorst *A pásztorok imádása* címet viselő festményének felhasználásával készült; vélelmezhető üzenete a képen szereplő politikusok, közéleti személyiségek anyagi javakat hajszólo jellemére kívánhat utalni.

A keresetet ebben az ügyben a katolikus közösség egyik tagja nyújtotta be. A Kúria a címlapot politikai véleménynek tekintette, amely nem irányult a vallási közösség megsértésére:

„[a] kérdéses címlap alapvetően azt fejezi ki, hogy a szerző(k) véleménye szerint az ábrázolt személyek olyan magatartást tanúsítottak, amely a véleménynyilvánítás szintjén is oly módon értékelhető, hogy az ábrázoltak már-már vallásos áhítattal viseltetnek az anyagi gyarapodás, a vagyonszerzés és annak különböző lehetőségei iránt, és az anyagi javak által is összetartozó közösséget alkotnak. Ez a kifejtett vélemény és annak ábrázolásmódja nem irányult a keresztény vallás, a hívők közösségének megalázására. Tehát alapvetően és meghatározóan politikai véleménynyilvánításról, értékítéletéről van szó, sem a címlap, sem pedig a lap belső tartalma nem foglalkozik a vallásos étellel, a hívők magatartásával vagy megítélésével.”¹⁸

Visszaulva az elsőként említett ügyre, megjegyzést érdemel, hogy a már érintett abortusztáblás-áldoztatós ügy tényállása is fontos közügy (a születésszabályozás) megvitatásához volt kapcsolható, ott azonban az ítéltábla úgy vélte, hogy a kifejezésmódjában indokolatlanul bántó, sértő vélemény szankcionálható.

ÖSSZEGZÉS

A mai kor jogi szabályozása csak a legszükségesebb esetekben, mások jogainak sérelme esetén teszi lehetővé a blaszfém vélemények korlátozását, és Isten helyett a hívők méltósága, illetve a véleményt kinyilvánítók jogainak érvényesülése felől közelít a kérdéshez. A különféle jogágak párhuzamosan, különféle módon és eszközökkel igyekeznek óvni a vallásukat

¹⁸ Fővárosi Törvényszék 22.P.20.171/2015/4. sz., Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.862/2015/5. sz. és Kúria Pfv.IV.20.636/2016/4. sz. ítélete.

gyakorlók méltóságát. Mindennek ellenére nem állítható, hogy az egyes vallások követőinek adott esetben ne kellene eltérniük olyan véleményeket, amelyek nekik nem tetszenek, vagy akár egyesek által sértőnek is találtnak.

Az egyéni sérelemérzet tehát önmagában nem szolgálhat megalapozott indokként mások véleményének elfojtására. Mindemelletl figyelemmel kell lenni a közügyek megvitatásához és a demokratikus nyilvánosság megteremtéséhez fűződő érdekekre is, azaz a blaszfém vélemény a korai, középkori gondolkodással ellentétben elsődlegesen nem a kifejezés tartalma, hanem annak formája alapján ítéendő meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ANGYAL Pál (1902): *Az Istenkáromlás*. Pécs, Püspöki Lyceumi Nyomda.

MEZEY Barna (1986): A káromkodás bűncselekménye a feudális büntetőjogban.

In MEZEY Barna – DUNAY Pál (szerk.): *Fiatal oktatók műhelytanulmányai* 8. Budapest, ELTE ÁJK, 1985; MEZEY Barna: A káromkodás (blaszfémia) a XVII–XVIII. század büntető jogszabályaiban. *Jogtörténeti Szemle*, 56, 1.

KOLTAY András (szerk.): *A gyűlöletbeszéd korlátozása Magyarországon. Alkotmányos és jogalkalmazói megközelítések, európai kitekintéssel*. Budapest, Wolters Kluwer – Complex, 2013.

KOLTAY András: *A vallások, az állam és a szólás szabadsága. Vallási jelképek, vélemények és blaszfémia a közéletben*. Budapest, Századvég, 2016.